

ՀԱՃՆՈՅ ԲԱՐԲԱՌՈՎ
ԲԱՆԱՀԻՒՍԱԿԱՆ
ԳՈՂՏՐԻԿ ՓՈԻՆՋ ՄԸ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԱԳԷՍԵԱՆ
adakessian@haigazian.edu.lb

Ստորև հրատարակութեան կուտանք Հաճնոյ բարբառով յօրինուած բանահիւսական փունջ մը: Զայն քաղած ենք հաճրնցի Յարութիւն Յովակիմեանի (ծնեալ Տագեսեան) 1950ին ամբողջացուցած եւ «Յիշատակարան» վերնագրած անտիպ յուշագիրքէն¹:

Յիշատակարանի «Ինքնակենսագրութիւն Վասն Նախաբանի» բաժնէն կ'իմանանք որ Յովակիմեան

ծնած է 21 Փետրուար 1885ին, Հաճրն, «նախնական դաստիարակութիւն»ը ստացած է Հաճնոյ Ս. Թորոս Եկեղեցոյ «ծխական վարժարանին մէջ», ապա շարունակած է հօր՝ Յովակիմի, արհեստը՝ հիւանութիւն: Ամուսնացած է 1908 Փետրուար 21ին: 1909ին մտած է ՄԴՀԿուսակցութեան շարքերը «ուրիշ 33 ընկերներու հետ», Հաճնոյ մէջ, Մեծն Մուրատի ներկայութեան: 1915ի սկիզբները *«թուրք բռնակալութեան արտակարգ ձնշումներուն տակ անշնչելի դարձած ըլլալով հայաքաղաք Հաճնոյ մթնոլորտը»*, անցած է նախ Սիս, ապա Պոզանթի, *«ուր զինուոր արձանագրուած եւ «Տաքեսեան» ազգանունս փոխելով «Յովակիմեանի»*: 3 Յունիս 1915ին սկսած Հաճնոյ բռնի տեղահանութեամբ հեռանալէ ետք Հաճրնէն, Զինադարարին, ինք ալ բազմահազար հաճրնցիներու կարգին կը վերադառնայ պապենական Հաճրն, ուր տարի մը կը ստանձնէ ոստիկան գօրաց *սերժանի* պաշտօնը: 21 Փետրուար 1920ին կը վիրաւորուի, երբ կ'ընկերակցէր Հաճնոյ հայ առաքելականներու հոգեւոր առաջնորդ Գեորգ Սարաճեան եպիսկոպոսէն (յետագային կաթողիկոս) եւ Հաճնոյ հայ աւետարանականներու Վեր. Յ. Խաչատուրեանէն, եւ Շմաւոն Փոսթոյեանէ բաղկացած պատուիրակութեան²: Պատուիրակութիւնը կ'ուղղուէր Սիս՝ *«հայաքաղաքի ինքնապաշտպանութիւնը զօրացնելու նպատակով ֆրանսական իշխանութիւններէն զինուորական օգնութիւն խնդրելու համար»*: Հաճնոյ ինքնապաշտպանական մարտերուն կորսնցուցած ըլլալով ընտանիքը ան կը վերամուսնանայ 21 Փետրուար 1925ին ու կը հաստատուի Լիբանան, Պէյրութէն շուրջ 60 քմ. արեւելք գտնուող Զահլէ ամառանո-

ցային քաղաքը եւ կը հիմնէ իր «Լիբանան» պանդոկը՝ լիբանանահայ ատենի մեծամեծներու հանգստավայրը: Ականատեսներ կը վկայեն թէ Յովակիմեան պանդոկ ժամանող երեց հաճընցիներ կը խօսեցնէր, անոնցմէ քաղելով պապենական Հաճընի մասին տեղեկութիւններ ու տուեալներ: Շատ հաւանաբար, Յովակիմեան անոնցմէ քաղած է նաեւ կցեալ փունջը բանաստեղծութիւններուն³:

Յովակիմեան կը մահանայ Զահլէ, 1957ին, ուր եւ կը թաղուի:

Հակառակ մայրաքաղաքէն հեռու իր բնակութեան, Յովակիմեան գործօն մասնակցութիւն կը բերէ լիբանանահայ կեանքի կազմակերպման գործին: Իր անունը սերտօրէն կապուած է Պէյրութի Նոր Հաճնոյ Ս. Գէորգ Եկեղեցիի շինութեան համար կատարուած հանգանակութեան աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոսութեան Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Հայոց Ցեղասպանութեան մատուոյն մէջ մէկտեղուած հայ աճիւններու հաւաքման գործին⁴: Յովակիմեանի անունը կապուած է նաեւ որբահաւաքի աշխատանքներուն: Իր ճիգերով է որ հայութեան կը վերադառնան Ճեզիրէի մէջ արաբացած ինը հաճընցիներ⁵, որոնց շարքին՝ Շիւքրի-Էմմանուէլ Քէշիշեան, «Քիւրտ Սարգիս» եւ ուրիշներ⁶:

Այստեղ հրատարակուող փունջին մէջ յատկանշական են նամանաւանդ «Ղալայջու Գէնգօնը Բօյր» (կլայագործին կնոջ պարը), եւ «Քօյցղը Այյիէվ» (քաղցր արեւ)ը: Առաջինին մէջ կ'արտացոլուի հաճընցիներու տնտեսական դրութեան ընդհանրական մէկ երեսակը՝ պանդիստութիւնը: Արդարեւ Հաճնոյ մէջ եկամտաբեր աշխատանքի սահմանափակութեան պատճառով մեծաթիւ հաճընցիներ կը դիմէին պանդիստութեան իրենց ետին ձգելով ընտանիքը եւ հարազատները: «Քաղցր Արեւ»ը կ'արտացոլէ հաճընցիին քսանամեայ տառապալից կարօտը իր կորուսեալ Հաճընին, որ մասամբ կ'ամոքուի Խորհրդային Հայաստանի մէջ կառուցուող Նոր Հաճընով⁷: Այս գաղափարը առհաւատչեան է թէ՛ սփիւռքահայր Խորհրդային Հայաստանի մէջ կը տեսնէ՛ր իր պապենական հողին շարունակութիւնը, կը հրճուէր ու կ'ոգեւորուէր անով ու անոր վերելքով: Յովակիմեան չափածոները գրած բարբառով, արեւմտահայ ուղղագրութեամբ, քան թէ բարբառային հնչաբանութեամբ: Անոնց բարբառային հնչաբանութեամբ մատուցումն ու թարգմանութիւնը կատարած ենք մենք, օգտուելով «Յիշատակարան»ին մէջ տեղ գտած բառացանկէն: Նիւթերուն մեկնաբանութիւն-բացատրութիւնները կը պատկանին Յովակիմեանին:

Մեզի անծանօթ կը մնայ-կը մնան հեղինակ(ներ)ը այս գոհարներուն, սակայն փաստ է որ Հաճըն ալ ունեցած է աշուղներ, որոնցմէ պէյրութաբնակ «յայտնի եւ վաստակաւոր» Յ. Ֆիլեանին մասին կ'իմանանք որ Նոյեմբեր 1945ին Հալէպի մէջ տուած է «աշուղական ցերեկոյթ մը»⁸:

ԱՅՅԻՎ ՆԷՆԷ

Այլիեւ նենե, հիկկիթ սիյեւ,
Ըիջո մ'ունիմ քե գու պպիյեւ.
Քինե ի գող յես վե՞ վ ունիմ,
Էյ իմ դեյդիս ինո դեյմոն:

Քիդեւ իյ շող փայի յես թուն,
Ինձի գիմի հագոյ մայթուն
Գու քեստիս թուն թիմին վիյան,
Ըոհնդ ու բում ֆորդը չունիս:

Գըյոգ մ'ինգեյ գու խանձե զիս,
Գիւվե ինգեյ կավդե հիկկիս,
Դեյդըս շող է դենիգ դադիգ,
Համրոնք չունի հադիգ հադիգ:

Քադոք մը գո շո՞ դ, շո՞ դ հեռու,
Ջոյ մը չունիմ հեն իշդայու.
Հագոյ վոդք լեռ, չէօլ ու դենիգ,
Չընոձ քոդքես գու գրգեն զիս:

ՄԱՆԿԱԽԱՂ

Հոփ, հոփ, հոփ, հոփ, թուն վուեւ էս,
Առվրնուն բող ճույեյն էս,
Բադոգ հացին փըրշոնքն էս,
Գայեսնուն քոյցոը քինին էս:

Նիննա, նիննա, բըթիւրոյ,
Քիսենք՝ ունիեն շող խըյոյ,
Առնունք տընիենք գոյոնը,
Սայքիսին բիւլիւզ բարային
պիյոնը...:

ԱՐԵԻ ՆԵՆԷ

Արեւ նենե, հոգիդ սիրեւ,
Խնդրանք մ'ունիմ քեզի կը բերեւ.
Քեզմէ՞ զատ ես ո՞ վ ունիմ,
Որ իմ տարտիս ըլլայ դարման:

Գիտեմ որ շատ բարի ես դուն,
Ինձի նման հագար մարդուն
Կը գթաս դուն բոլորին վրայ,
Լան ու գեշը չես տարբերեր:

Կրակ մ'ինկած կը խանձե զիս,
Ցեց է ինկեր կ'ուտե հոգիս,
Տարտս շատ է ծովու չափ,
Համրանք չունի հատիկ հատիկ:

Քադաք մը կայ շա՞ տ, շա՞ տ հեռու,
Ճար մը չունիմ հոն երթալու.
Հագար ոտք լեռ, դաշտ ու ծով,
Ծնած քադաքէս կը գրկեն զիս:

ՄԱՆԿԱԽԱՂ

Հոփ, հոփ, հոփ, հոփ, դուն ով էս,
Առուներուն պաղ ջուրերն էս,
Սպիտակ հացին փշրանքն էս,
Կարասներուն քադցր գինին էս:

Նիննա, նիննա, պգտիկ վարունգ,
Քիսենք ունին շատ վարունգ,
Առնենք դենք գարունը,
Սարգիսին պիւլիւկը՝ հօր բերանը:

¹ Քեօսէեանները:

ԲԸԴԻԳ ՀՈՅՄ

Հոյսը բաղչան վոյթ գու քողէ,
Նաղիեյ է շաքեյ գու մաղէ
Շաքեյին թեզել հափստ կեփե,
Քելէ՛, բրդիգ հոյս, շուղ քելէ՛ :

Թաքաւոյին ծին գու խաղո,
Հոյսին սիդր գու դդրդո,
Հոյս, փէշըդ վեյ՝ ձալլէ քելէ՛,
Քելէ՛, բրդիգ բրդիգ քելէ՛ :

Առաւոտուն գանուխ գանուխ,
Հոյսին սիդրն է բուլանուխ,
Իճճի՛յ պաղչան, քաղէ՛ անուխ,
Քելէ՛, բրդիգ բրդիգ քելէ՛ :

Ժամուն գաքքո էդոյթ մե դուն,
Անունք իննենք վիյիեվի դուն,
Փռենք նախշուն քիլիմ խալուն,
Քելէ՛, բրդիգ հոյս, շուղ քելէ՛ :

ՊԶՏԻԿ ՀԱՐՄ

Հարսը պարտեզը վարդ կը քաղէ,
Նստեր է շաքար կը մաղէ
Շաքարին փոշիով խափսա կ'եփէ,
Քալէ՛, պգտիկ հա՛րս, շուտ քալէ՛ :

Թագաւորին ձին կը խաղայ,
Հարսին սիրտը կը դողդողայ,
Հա՛րս, փէշդ վե՛ր ծալլէ քալէ՛,
Քալէ՛, պգտիկ պգտիկ քալէ՛ :

Առաւօտուն կանուխ կանուխ,
Հարսին սիրտն է խռոված
Իջի՛ր պարտեզը, քաղէ՛ անանուխ,
Քալէ՛, պգտիկ պգտիկ քալէ՛ :

Եկեղեցիէն ուղիղ մեր տուն կու գայ,
Առնենք ելլենք վերեւի տուն,
Փռենք նախշուն քիլիմ գորգը,
Քալէ՛, պգտիկ հա՛րս, շուտ քալէ՛ :

ՄՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒՄ ՄԸ

Գարունէն առաջ աւշար քոչուորներ լեռները կը բարձրանան իրենց հօտերուն հետ, անցնելով Հաճնոյ կիրճէն: Երկու հաճընցիներ, մէկուն անունը Տատուր, կ'որոշեն այժ մը գողնալ քոչուորներէն: Անոնք քաղաքէն դուրս, կիրճին մէկ ամայի անկիւնը կ'ընտրեն իբրեւ գողութեան վայր: Տատուր կը պահուրտի ճամբուն եզերքը, քարի մը ետին, իսկ ընկերը՝ անհոգ, անփոյթ կը նստի ճամբէն դուրս բաց տեղ մը, դիտելու եւ ընկերոջ ուղղութիւն տալու:

Հօտը աւշար հովիւին առաջնորդութեամբ կը հասնի Տատուրին պահուրտած տեղը: Ճամբեզրի ընկերը կը նկատէ որ անոր գլխանոցը կ'երեւի հեռուէն, ուստի աւշար հովիւին ուշադրութիւնը գրաւելու համար կ'երգէ՝ միաժամանակ զգուշացնելով Տատուրը.-

Վայ կանօ՛, Դադույ էմի, վայ կանօ՛, Վա՛ր գնա, Տատուր էմի, վար գնա՛
Աճը պըրնիես բըրչօն գուննօ, Այծը թէ բոնես՝ պոռչտացող կ'ըլլայ
Ուլը պըրնիես թըրչօն գուննօ, Ուլը թէ բոնես՝ թռչկոտող կ'ըլլայ
Կեյ թըմօգնուն եիէդ մի՛ մենօ: Գէր դմակներէն ետ մի՛ մնար:

ՂԱԼԱՅՁՈՒ ԳԵՆԳՈՆԸ ԲՈՅԸ
(ԿԼԱՅԱԳՈՐԾԻՆ ԿՆՈՋ ՊԱՐԸ)

Ղալայճի Հաճը Հայրապետ գացեր է պանդխտութեան: Ամիսներ անցեր են: Նոր հարսը կը սպասէ իրեն, բայց կլայագործը կ'ուշանայ: Երիտասարդ կինը չի կրնար իր վիշտը խոստովանիլ ուրիշին, ուստի կ'իջնէ մարան ու կը մօտենայ գինիի կարասին:

- Փայիէ՛վ գայոս [բարեւ, կարաս],- կ'ըսէ ան:
- Փայիէ՛վ իգիյ, բրդիգ հոյս [բարիով եկար, պատիկ հարս],- կ'ըսէ կարասը:
- Կի՛նի մը դույ, ամմա մ'ասսէ բայմէյիս, բայբարուս [գինի մը տուր, բայց մի՛ ըսեր գոքանչիս, աներիս],- կը խնդրէ կլայագործին հարսը:
- Չիեմ ասսէ, բրդիկ հոյս, չիեմ ասսէ [չեմ ըսեր, պատիկ հարս, չեմ ըսեր],- կը խոստանայ կարասը:

Եւ հարսը կը սկսի իր սիրտը բանալ երգելով.

<p><i>Դենէյը գ'իննէմ քայմոն գու մանիմ</i> <i>Չեղոճ փանիէյ իջոտ գու հանիմ</i> <i>Թէ աս ամսուն ա չը քո նը...</i> <i>Թեռն գու նիյգիմ</i> <i>Թեզ իգո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իգո՛...:</i></p>	<p>Տանիքը կ'ելլեմ իլիկ¹ կը մանեմ Չեղած բաներ կը հնարեմ Թէ այս ամսուն ալ եթէ չգայ... դերձան կը ներկեմ Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ, շուտ եկուր...:</p>
<p><i>Դենէյը գիննէմ ցիյեն գու փրոքիեմ</i> <i>Բզէյը գու նըսղիմ քոյը գու հըրիեմ</i> <i>Թէ աս ամսուն ա չը քո նը...</i> <i>Քիթը գու դըռիեմ...</i> <i>Թեզ իգո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իգո՛...:</i></p>	<p>Տանիքը կ'ելլեմ ցորեն կը փռեմ Եզերքը կը նստիմ քարը կ'ընտրեմ Եթէ այս ամսուն ալ չգայ... քիթը կը տտրեմ Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ, շուտ եկուր...:</p>
<p><i>Փամբոկ էմ ցանն Գուրնէշենին օվան</i> <i>Դահա ծառ չիէ տիպէ բիւլիւլին եուվան...</i> <i>Թէ աս ամսուն ա չը քոս նը...գուդոմ</i> <i>ըջթիյան...</i> <i>Թեզ իգո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իգո՛...:</i></p>	<p>Բամպակ էմ ցաներ Կիւրնէշենին² բացատը Դեռ ձեռք չէ դպած սոխակին բոյնը ... Եթէ այս ամսուն ալ չգաս ... կու տամ <i>ըջթիյան</i>³ ... Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ, շուտ եկուր...:</p>

¹ *Քայմոն* Հաճնոյ բարբառով բառացիօրէն կը նշանակէ՝ «նետուած» եւ քանի որ իլիկը կը *նետեն*, հետեւաբար գայն կոչեր են այդպէս:
² Հաճնոյ մօտակայ գիւղ:
³ Հաւանաբար *իթիչմայի* (իթինճի մայ-երկրորդ մայր) կրճատումն է, որ գոքանչ կը նշանակէ:

ՀԱՐՄՆՑՈՒ ԱՂՋԿԱՆ ՄՕՐ
ԳԱՆԳԱՏԸ

Իմ աչգիներս հիւնէյ ունի,
Մաննոց գիւմի պիյոն ունի,
Քիյեզ գիւմի դոդոխ ունի,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Մեզ թեք դազի պիյին նիշոն,
Դուն մը ունին շոյ փեյիշոն,
Բայիւբոբն ա փիս բազիյգոն,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դուն մը ունին, ասմո չունին,
Մեզ ֆիստոնցու բասմո չունին,
Վիյոցք բինիեն դիշոն չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Բայմայ մ'ունի էչքը քեոյ է,
Էնոյ դեյդը քեշելը գէօր է,
Զեյիցնին ալ դեվու դեո է,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դուն մը ունին՝ դուռնո չունին,
Հեմամ գուշտոն՝ դուռնո չունին,
Դեբուլ ունին՝ գուռնո չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Յիւքլիք ունին՝ դեշեզ՝ չունին,
Օրոֆ ունին՝ ամոն չունին,
Բադչա գաշտոն՝ գեօլիզ չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դըդան խոս է՝ զրլից չունիմ,
Դիւյիւրջիք քելխուս վըյան դեդ
ունին,
Աղայլո իշտալու աչգին չունիմ,
- Չեմ գանո դո, քիյիս, չեմ գանո:

ՀԱՐՄՆՑՈՒ ԱՂՋԿԱՆ ՄՕՐ
ԳԱՆԳԱՏԸ

Իմ աղջիկս հնար ունի,
Մատնոցի պէս բերան ունի,
Կեռասի պէս ոտքեր ունի,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Մէկ հատ սազ մը բերին նշանտուքի
Տուն մը ունին շատ խեղճ,
Աներ ալ՝ փիս վաճառական,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տուն մը ունին, որթատունկ չունին,
Մէկ հագուստոցու կտոր չունին,
Լուացք կ'ընեն տաշտ չունին
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Կեսուր մ'ունի աչքը կոյր է,
Անոր տարտը քաշելը դժուար է,
Խօսքերնին ալ ուղտի աղտ է,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տուն մը ունին պատշգամ չունին,
Բաղնիք կ'երթան՝ գուռ չունին,
Թմբուկ ունին գուռնա չունին,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Պահարան ունին՝ վերմակ չունին,
Դարակ ունին աման չունին,
Պարտեզ կ'երթան՝ գրաստ չունին,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տղան լաւ է, ըսելիք չունիմ,
Խնամախօսներ գլխուս վրայ տեղ
ունին,
Յումպէտու (պարասպի)երթալու
աղջիկ չունիմ,
- Չեմ կրնար տալ, քոյրս, չեմ կրնար:

ՔՈՅՅՂԸ ԱՅՅԻԷՎ

*Հասրէթ գաշդում էնոյ համո,
Դեսնիյ իդի թէք մեզ դաքո,
Հատչել է ապես չունի հետոք,
Արցունք էյի հագոյ հանոք:*

*Ծոք մը նոմ նը հեն թոչելու,
Անուլեննի զիս չեն թողնու,
Մտքելիս գաշդում ուխոյ ամեն էյ,
Շիյեզ ցիյեզ եա դոլ գեսսէյ:*

*Ամնա է՛յ թուն, այլիել նենե,
Եասոյի չունիս ինչքան նո նե,
Աս աշխային ամեն թարոֆ
Քե չի դեսոմ չքո մեկ ըրոֆ:*

*Ըիջո գենեմ Հեջին քանո՛,
Խարոյ մը օ ո, քելիս իգո՛,
Սոն դայի է ծոք չքո թոչի,
Հեմ չքո փըչե, ցեն չքո լեսսի:*

*Լալեն թարցուց իյ իյիետը, Քեվոյք
Սույփ Քեվոյքն ու Սույփ Թույոսը,
Սույփ Սայքիսը քիշդեզ գենգուն,
Սույր Ակուփն ա փախով վանքուն:*

*Ասվաձաձն Առաքյալնին
Թողին կացցին - է ի՞նչ թէնին,
Հեջնօ վեստոմ էյին լացին,
Դայանմիշ նոլ ալ չի գանցին:*

*Վո՛յվ նոյ ցոթթիէդ քոյցոլը այլիել,
Քանո՛, ցեթթէ՛ Էնոնց վիյիել,
Ան նշխայնուն հիկկիին փայիել
Աստո՛, թե նոյ Հեջին հումմո,
Հայաստանի մեչ գու մենձնօ...:*

ՔԱՂՅԸ ԱՐԵԻ

*Հասրէթ կ'երթամ անոք համար,
Տեսնէի գէթ մեկ անգամ,
Ըսես հառաչել է՝ հաշիւ չունի,
Արցունք ըրի հագար աման:*

*Թէ ձագ մը ըլլամ հոն թոչելու,
Անօրէններ զիս չեն թողուր,
Միտքովս ամեն օր ուխտ կ'երթամ,
Գիշեր, ցերեկ կամ ալ տաք կ'եսօր:*

*Սակայն հէ՛յ դուն, արեւ նենե,
Ինչ ալ ըլլայ արգելք չունիս,
Այս աշխարհի բոլոր կողմերը
Քու չտեսած ոչ մեկ դարակ կայ:*

*Աղերս կ'ընեմ Հաճըն գնա՛,
Խապար մը ա՛ն, քովս եկու՛ր,
Քսան տարի է ձագ չի թոչիր,
Հով չի փչեր, ձայն չի լսուիր:*

*Լալեն դարձուց իր երեսը, Գէորգ
Սուրբ Գէորգն ու Սուրբ Թորոսը,
Սուրբ Սարգիսը ծունկին զարկաւ,
Սուրբ Յակոբն ալ փախաւ վանքէն:*

*Աստուածածնի առաքեալներն
Թողին գացին - է ի՞նչ թող ընէին,
Հաճնոյ թափած արիւնը լացին,
Դիմանալ չկրցան ալ:*

*Ո՛հ նոր ծայթոյ քաղցր արեւ,
Գնա՛, ծաթէ՛ անոնց վրայ,
Այն նշխարներուն հոգիին բարեւ
Ըսէ՛, թէ նոր Հաճըն հիմա,
Հայաստանի մեչ կը մեծնայ...:*

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- ¹ Ձեռագիր, անտիպ այս հատորը կը գտնուի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային Արխիվին մեջ, Ֆոնտ թիւ 450, ցուցակ թիւ 2, գործ թիւ 72 համարին տակ, «Յուշեր Հաճն քաղաքի հայ ժողովրդի 1914-1920թթ. Ողբերգությունների մասին» մակագրութեամբ: Ան ունի 145 թերթ, հարուստ լուսանկարներով: Զայն յայտնաբերած է Ծիծեռնակաբերդի Հայկական Յեղասպանութեան Ինստիտուտի տնօրէն Հայկ Դեմոյեանը եւ յանձնած բանասեր Միհրան Մինասեանին, որ իր կարգին մեր ուշադրութեան յանձնեց հատորը: Հատորը մեր տրամադրութեան տակ դրաւ Արխիվի տնօրէն Ամատունի Վիրապեանը: Այս երեքին կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը:
- ² Յակոբ Պօղոսեան, *Հաճրնի Ընդհանուր Պատմութիւնը Եւ Շրջակայ Գօգան-Տաղի Հայ Գիւղերը*, Հրատ. Հաճրնի Հայրենակցական Վերաշինաց Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, Մ. Նահանգներ, Լոս Անճելըս, Քալիֆորնիա, Տպ. Պօզաճեան, 1942, էջ 635:
- ³ Ականատեսի վկայութիւն Սանուկ Տագէսեանի, որմէ քաղած ենք այս տեղեկութիւնը (հարցազրոյց՝ Պէյրութ, Փետրուար 2000):
- ⁴ «Յիշատակարան», *Հասկ*, Յունուար 1939, էջ 12: Այս երկու նիւթերուն մասին կը պատրաստենք առանձին ուսումնասիրութիւններ:
- ⁵ Պօղոսեան, էջ 771:
- ⁶ Աւելի մանրամասն տե՛ս՝ Արաքսի Գօփուշեան-Թաթուլեան, *Պետեւի՛ն*, Սան Տիեկօ, Քալիֆորնիա, 2000:
- ⁷ Կը ծրագրուէր Խորհրդային Հայաստանի մեջ կառուցուող Նուպարաշէնի (Սովետաշէն վերանուանուած) թաղերէն մին կոչել Նոր Հաճրն: Ծրագիրը չիրականացաւ թէեւ, սակայն Երեւանի մօտակայ այլ շրջան մը վերանուանուեցաւ Նոր Հաճրն 1958ին:
- ⁸ «Բարի Գալուստ», *Արարատ Օրաթերթ*, Պէյրութ, 4 Նոյեմբեր 1945, էջ 2:

FOLKLORIC JEWELS IN THE HADJIN DIALECT (SUMMARY)

ANTRANIK DAKESSIAN
adakessian@haigazian.edu.lb

The historic Armenian town of Hadjin, located in northern Cilicia, was overrun by the Kemalists in 1921. Those who survived the massacres settled in the Middle East, Greece, France and the USA.

The author brings to the limelight seven newly-discovered folkloric poems of Hadjin. The poems were witten down by Harutyun Hovagimian (Dakessian), who ran a hotel in Zahle and wrote down the stories and folkloric memories of Armenians who visited him or rented a room in the hotel during summer.

These poems reflect the socio-economic conditions of the town, the difficulties of matching bride and groom, the complaints of the lonely wife whose husband had become a migrant worker, etc. Some of these poems were composed before the loss of the town to the Turks. Two poems, however, were composed in the 1930s and 1940s; they depict the agony of the Hadjinti who misses his native town and has not seen it for decades. Nonetheless, his soul is somewhat consoled by the fact that a new Hadjin is being built in Soviet Armenia.